

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ
І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

школі не лише збагачує навчальний процес, але й сприяє розвитку різноманітних навичок в учнів.

Література

1. Кадемія М. Ю., Сисоєва О. А. Інтерактивні засоби навчання: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. 217 с. 2. Лабудько С. П. Теорія та методика застосування інтерактивних засобів навчання : методичні вказівки. Суми: Редакційно-видавничий відділ СОППО, 2014. 48 с. Хміль Н., Кисельова О. Формування у майбутніх учителів навичок використання інтерактивних дошок в освітньому процесі. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Вип. 7. Ч. 2. 300 с.

Борідко Ольга Русланівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
2 року навчання навчально-наукового інституту

української філології та журналістики

Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка

Науковий керівник: д.філол.н., проф. Л. М. Марчук

КОНЦЕПТ ЯК СПОСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФРАГМЕНТУ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ У ПАРАДИГМІ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті визначаємо мовну картину світу через призму когнітивного сприйняття навколишнього світу через таку одиницю, як концепт. Мова безпосередньо бере участь у двох процесах, пов'язаних з картиною світу. По-перше, в ній формується мовна картина світу, що є одним із найбільш глибоких шарів картини світу в людини. По-друге, мова виражає і експлікує інші картини світу людини, які за посередництвом спеціальної лексики входять у мову, привносячи в неї риси людини. Кожна з картин світу, що як відображений фрагмент світу представляє мову як особливий феномен, задає своє бачення мови і по-своєму визначає принцип дії мови.

Ключові слова: когнітивне сприйняття, мовна картина світу, людський чинник, концепт, пізнавальна діяльність.

In the article, we define the linguistic picture of the world through the prism of cognitive perception of the surrounding world through such a unit as a concept. Language directly participates in two processes related to the picture of the world. First, it forms a linguistic picture of the world, which is one of the deepest layers of a person's picture of the world. Secondly, the language expresses and explicates other pictures of the human world, which, through special vocabulary, enter the language, bringing human features to it. Each of the pictures of the world, which as a reflected fragment of the world represents language as a special phenomenon, sets its own vision of language and determines the principle of language action in its own way.

Key words: cognitive perception, language picture of the world, human factor, concept, cognitive activity.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Термін «концепт» по-різному характеризується

дослідниками. Систематизуємо деякі наукові дефініції цього поняття у формі таблиці:

В. Іващенко	Концепт як «згусток» найрізноманітніших смислів, які цінуються в системі значень окремо взятої мови і виникають у процесі пізнавальної(відображальної) діяльності людини [Іващенко 2003,205] с. 205 25-26].
В. Жайворонок	«Концепт історико-культурної свідомості народу - вмістище узагальненого культурного смислу. Концепт наділений не лише власне лінгвістичною, а й лінгвокультурною інформативністю» [Жайв., с. 25-26].
В. Кононенко	«Визначальні слова-поняття - номінації, кожна з яких має систему первинних і вторинних значень, характеризується широкими асоціативними зв'язками, здатністю виконувати когнітивні функції метафоризації, символізації, персоналізації, посиленими можливостями включатися в різноманітні контексти, утворювати стійкі звороти» [Кононенко, с. 39-45].

Отже, у мовознавстві ще не сформувалася єдина позиція щодо трактування концепту як явища «картинності» світу. Тому виявлення, дослідження та вивчення специфіки концепту залишається метою лінгвокультурологічного зіставлення мов, адже концепти, як правило, виступають абстрактними символами, у яких виявляється національна специфіка. Концепт виступає найбільшою оперативною одиницею ментального рівня, яку на вербальному рівні може позначати слово, словосполучення чи фразеологізм, речення, текст.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянута проблема. Науковий інтерес у сучасній лінгвістиці викликає підхід до трактування дефініції концепту як ментального утворення, тобто способу мислення, налаштованості думки, певної установки, або ж призми через яку людина дивиться на світ і власне місце в ньому. Зокрема, лінгвісти його формулюють як дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, являє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особи і суспільства та несе комплексну, енциклопедичну інформацію про відображуваний предмет чи явище, про інтерпретацію конкретної інформації суспільною свідомістю і ставлення суспільної свідомості до певного явища чи предмета. Згідно з різними дефініціями, концепт – це знання

людини про дійсність в її елементах і перспективах, це те, що «реконструюється через своє мовне вираження і позамовні знання» [1, 97]; концепт – відомості про те, що індивід знає, думає, уявляє про об'єкти]; концепт – це будь-яка дискретна одиниця колективної свідомості тощо. Тобто послідовно виокремлюються в концепті властивості знання, оцінки, культури і психіки, які й беруться за основу в тій чи іншій дефініції.

Отже, мовне і мисленнєве концептуальне бачення в контексті світоглядних знань сформоване системою поглядів на світобачення та окреслення місця і ролі людини в них, а також відношенням індивіда до дійсності та власне до себе, що найбільш глибоко виражає світоглядні орієнтації і зумовлює формування багатогранних концептів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних лінгвістичних дослідженнях акцентується увага на вивченні мовних одиниць з урахуванням світоглядних людських знань накопичених за еволюційний період розвитку мовознавства, а також дослідженнях ментальнісних підходів до виявлення явищ і процесів, що зумовлюються різновидами мовної номінації, тобто процесу найменування, при якому мовні елементи поєднуються з об'єктами, що позначаються ними. Таким чином, взаємозумовленість наукових підходів до розкриття сутності «концепту» у сучасній лінгвістиці, зокрема лінгвофілософського, що окреслюється системністю, оскільки поєднує низку мисленнєвих операцій і спонукає до словотворення, а також мисленнєвого й кількісного (квантового) підходу, що обґрунтовується як глобальна мисленнєва одиниця, яка формується у свідомості людини передусім через її предметну діяльність. Дослідження зазначених підходів уможливило обґрунтування власного сутнісного розуміння терміну «концепт» як оперативної одиниці мислення розглядуваного через призму багатоаспектності. передусім як ментального і мисленнєвого утворення, що базується на багатоманітності смислів у мовознавстві і використовується у процесі когнітивної (пізнавальної) людської діяльності зумовлюючи синергічний ефект на основі поєднання взаємозалежних теоретичних підходів у сфері когнітивної психології й когнітивної лінгвістики досліджуючи проблеми пізнавально-мисленнєвого характеру, формуючи і обробляючи інформаційну базу даних на матеріалах сучасної української мови.

Усі проаналізовані класифікаційні підходи не заперечують один одного, а лише доповнюють, наголошуючи відповідні суттєві ознаки концептів: 1) поняттєві складники; 2) образні складники; 3) ціннісні складники (ширше – аксіологічні); 4) дискурсивну зумовленість і мотивованість; 5) статичність; 6) динамічність; 7) варіативність; 8) інваріантність; 9) тематичне закріплення; 10) регулятивність; 11) значущість; 12) національно-культурне навантаження; 13) інтерпретативність і под. Сукупне врахування цих ознак значною мірою привідкриває надактуальне питання відмежування концептів від не-концептів (пор.: *справедливість, добро, краса, істина, щастя, мудрість, ненависть* та ін. У цьому разі кожний дослідник встановлює власні основи, власне підґрунтя для класифікаційної ієрархії / системи

з опертям на ті чи інші уже відомі підходи.

Висновки, перспективи подальших досліджень. Концепти є незалежними від мови, значна частина з них об'єктивована мовою, але наявні такі, що і не виявлювані в мові, хоча найсуттєвіші, домінантні концепти вичерпно мовно-об'єктивовані. Перспективним є дослідження у лінгвокультурологічному напрямку.

Література

1. Селіванова О. А. Когнітивна ономазіологія. Київ : Фітосоціоцентр, 2000. 248 с.

Євгенія Бровчук,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 2 року навчання
історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Науковий керівник: к.пед.н., доц. Н. Ф. Босак

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКИ ІЗ СИМВОЛІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗЗСО

Анотація: У статті розглянуто дієві методи і прийоми, що допомагають учням визначати, аналізувати слова із символічним компонентом у готових текстах і власних висловленнях. Доведено, що система комунікативних вправ дає змогу здобувачам освіти оволодіти як основними принципами аналізу лексем із символічним компонентом, так і відповідними мовленнєво-комунікативними вміннями, зокрема правильно будувати (усно й письмово) зв'язні висловлювання відповідно до комунікативного завдання.

Ключові слова: мовленнєво-комунікативні вправи, символ, слова із символічним компонентом.

Abstract: The article discusses effective methods and techniques that help students identify and analyze words with a symbolic component in ready-made texts and their own expressions. It has been proven that the system of communicative exercises enables students to master both the basic principles of analyzing tokens with a symbolic component, as well as the corresponding speech and communication skills, in particular, to correctly construct (oral and written) coherent statements in accordance with the communicative task.

Keywords: speech and communication exercises, symbol, words with a symbolic component.

Постановка проблеми та її актуальність. Рівень оволодіння українською мовою залежить від усвідомлення учнями її генетичної основи, підґрунтя якої складають національно-культурні традиції. Їх сутність передовсім відображається в етнокультурознавчій символічній лексиці. У таких лексемах відображено національну свідомість, світовідчуття, світорозуміння. образно-символічне відчуття народного духу, мислення, збережено історичну пам'ять українців. Такий підхід, безсумнівно, є актуальним і своєчасним.